

Ympäristöterveyden valvontasuunnitelman 2024 toteutumisen arviointi

ETYT 20.03.2025 § 5
598/02.02.02/2023

Taustamateriaali: Valtiolle tehty raportointi pyydettyjen järjestelmien kautta

Valvontasuunnitelman ja kansallisen ohjeistuksen mukaisesti tulee kunnan arvioida valvontasuunnitelmansa toteutumista vuosittain. Arvioinnissa tulee käsitellä ainakin tarkastusten määrää valvontakohdetyypeittäin, tarkastusten kattavuutta, näytteiden määrää valvontakohdetyypeittäin sekä valvonnasta saatujen tulosten kohdentumista. Eteläkärjen ympäristöterveyden valvontasuunnitelman mukaisesti arvioidaan myös resurssien riittävyyttä sekä valvonnan kohdentamista.

Valvontasuunnitelmien toteutumisen arviointi lähetetään Etelä-Suomen aluehallintovirastolle viimeistään 31.3.

Valvontasuunnitelma vuosille 2020-2024 kattaa elintarvikelain, terveydensuojelulain, tupakkalain sekä lääkelain (nikotiinivalmisteet) mukaisen valvonnan. Erillinen osa suunnitelmaa koskee myös eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvontaa, sekä Eteläkärjen ympäristöterveyden eläinlääkäripalveluja ja se kattaa vuodet 2019-2020. Eteläkärjen ympäristöterveyslautakunta hyväksyi eläinlääkintää koskevan osion 15.11.2018, yleinen osa hyväksyttiin 5.11.2019. Eläinlääkinnän osion on vuosittaisilla päätöksillä pidennetty kattamaan myös vuodet 2021-2024. Myös yleistä osiota on päivitetty vuosittain. Eteläkärjen ympäristöterveyslautakunta hyväksyi päivityksen vuodelle 2024 9.11.2023. Yleisöä oli kuultu ennen valvontasuunnitelmien käsittelyä, mutta asioissa ei ole annettu vastineita.

1. YMPÄRISTÖTERVEYDENSUOJELU

1.1 VALVONTA

Laadittaessa ympäristöterveydensuojelun valvontasuunnitelmaa vuodelle 2020 terveystarkastajien osalla oli noin 1650 tarkastuskohdetta, ja vuotuinen tarkastustarve oli noin 650 tarkastusta, ilman alkutuotantoa. Koska kohteiden määrä jatkuvasti muuttuu ja myös riskiarvioinnit muuttuvat kohteiden tilanteen mukaan, ilmoitetaan luvut suuruusluokassa tarkkojen lukujen sijaan. Tarkastusten määrä oli lainsäädännön ja keskusviranomaisten vaatimusten muutosten vuoksi laskenut, mikä on parantanut mahdollisuuksia tehdä kattavaa valvontaa nykyisillä resursseilla.

Yhteensä tehtiin 630 tarkastusta (575 vuonna 2023), mikä on jälleen enemmän kuin kahtena edellisellä vuotena. Tulos oli resurssit ja meneillään olevat perehdytykset huomioiden erittäin hyvä. Hyvä tulos johtunee panostuksesta toteuttaa koko suunniteltu resurssi. Resurssitoteuma on jäänyt pidemmän aikaa täysin onnistumatta ja siksi siitä tehtiin sisäinen tavoite.

Tarkastuskäynti voi sisältää tarkastuksia usean eri lainsäädännön mukaan. Kun laskuista jätetään suunnittelemattomat asunnontarkastukset, 10 kpl (9 kpl 2023) ja laivatarkastukset, 31 kpl (32 kpl 2022-2023) tehtiin suunnitelman mukaisia tarkastuksia 589, mikä on 10 % enemmän kuin edellisellä vuonna (2023: 534). Näihin lukuihin sisältyvät myös seurantatarkastukset, 98 kpl (97 kpl vuonna

2023), niiden sisältyessä valvontasuunnitelmaan. Suunniteltujen tarkastuksien toteuma on näin ollen 103,6 %. Osasyt tehtyjen tarkastusten ylitykseen suunnitelluista johtuu myös toiminnanharjoittajien suuresta vaihtuvuudesta, jolloin uusien toimijoiden tarkastuksia on täytynyt suunnitella vuoden aikana. Seurantatarkastusten osuus valvonnasta on kahden viimeisen vuoden aikana pysynyt tasaisena, seurantatarkastusten jakauma eri valvonta-alueiden välillä käy ilmi alla olevasta taulukosta 2.

Valvonnan toteutunut resurssi oli parempi kuin edellisenä vuonna, 6,4 htv (6,1 htv vuonna 2023) ja vain vähän suunnitellusta 6,5 htv:sta. Henkilökunnan vaihtuvuuden vaikutukset pyrittiin pitämään mahdollisimman pienenä.

Valvonnan toteutuma vaihtelee eri lainsäädäntöjen välillä ja kohteiden määrän vaihdellessa vuoden aikana, on myös vaikea antaa tarkkoja lukuja. On kuitenkin selvää, että kokeneimmat tarkastajat ovat myös saavuttaneet hyvän rutiinitason myös Oiva-järjestelmän puitteissa. Oivan arviointien opettaminen uusille tarkastajille vie melko pitkän aikaa ja se vaikuttaa myös sen vuoksi heidän suoritukseensa pidemmän aikaa. Tasaisen Oiva-arvioinnin varmistamiseksi keskustellaan arvioinneista sisäisissä kokouksissa ja laadittavien tarkastuspöytäkirjojen seuranta vasta perehdytettyjen osalta arvioidaan tarkastajakohtaisesti. Raportoinnin puitteissa seurataan toteumaa yksikkötasolla, viranhaltijoiden tehtävien toteumaa seurataan ja siitä keskustellaan mm. kehityskeskusteluissa ja työsuoritusten arvioinneissa.

Priorisointia on tehty jonkin verran, uusien toimintojen lisäessä valvontatarvetta. Jatkuvaa seurantaa on tehty, jotta suuria ja riskialttiimpia kohteita, kuten suuret vesilaitokset, keskuskeittiöt ja isot myymälät, joissa käsitellään helposti pilaantuvia elintarvikkeita, on valvottu kattavasti. Toimintatyyppiin keskuskeittiöt sisältyy joukko pienempiä toimintoja, jotka on priorisoinnissa jätetty tarkastamatta. Sisäisen arvion mukaan suuria keskuskeittiöitä on valvottu kattavasti, kun taas toimintatyyppiin myös sisältyviä pienempiä pitopalveluja ja pieniä kalankäsittelytoimintoja on jätetty vähemmälle valvonnalle.

Taulukossa 1 esitellään tarkastusten määrät. Kohteiden jako taulukossa on karkea, minkä vuoksi suuret ja pienet vesilaitokset ovat samalla rivillä, kuten myös erityyppiset kaupat. Taulukon tarkoituksena on antaa kokonaiskuva valvontakentästä. Taulukossa ei tehdä eroa suunniteltujen ja suunnittele mattomien tarkastusten välillä.

Taulukko 1: Tarkastusten jakauma vuonna 2024

	Kohteiden lukumäärä (suunnitelma 2024)	Suunniteltujen tarkastusten määrä 2024	Tarkastettujen kohteiden lukumäärä	Tarkastusten lukumäärä
Vesilaitokset ja muu talousveden valvonta	29	22	23	24
Ravintolat ja kahvilat	162	128	140	185
Myymälät	70	48	22	31
Keskus- ja valmistuskeittiöt	62	53	61	68

Muut elintarvikekohteet	208	145	92	104
Lihan- ja Kasvintuottajat, maitotilat (alkutuotanto)	N. 550	10 (+ lisäksi 11 maitotilaa 2024 ja muita tarpeen mukaan)	6	7
Uimarannat ja vastaavat (TsL)	38	38	38	40
Uimahallit ja -altaat (TsL)	7	5	3	5
Koulut	55	14	18	19
Muut TsL:n mukaiset kohteet (lähinnä päiväkoteja, majoitusta, lasten ja nuorten tiloja)	288	50	59	68
Tupakka (sisältää myös haetut tupakointikiellot)	67	33	25	26
Nikotiinivalmisteet	19	10	11	12
Yhteensä			463	589
Laivatarkastukset				31
Asunnontarkastukset				10
Yhteensä				630

Yksi tarkastuskäynti voi koostua usean eri lainsäädännön mukaisesta tarkastuksesta. Koska tarkastuspöytäkirjat raportointisyistä tehdään lakikohtaisesti, voi yksi käynti johtaa useaan pöytäkirjaan.

Taulukko 2: Seurantatarkastusten osuus suunnitellusta valvonnasta

	Tarkastusten kokonaismäärä	Joista seurantatarkastuksia	Seurantatarkastusten osuus tarkastusten kokonaismäärästä
Terveydensuojelu (ei asunnon- tai laivatarkastuksia)	157	15	10 %
Elintarvikkeet	389	79	20 %
Tupakka	36	6	12 %

Nikotiinivalmisteet	15	0	8 %
---------------------	----	---	-----

Terveydensuojeluvalvonnassa on pyritty tekemään seurantarkastuksia aktiivisemmin. Tämän on voinut johtaa siihen, että vain yksi terveydensuojelulain mukainen kohde tarvitsi vuonna 2024 enemmän kuin yhden seurantatarkastuksen. Elintarvikevalvonnan seurantatarkastuksia oli enemmän ja seurantatarve on taas kasvanut, ollen suurempi kuin edellisellä vuonna. 13 kohdetta tarvitsi enemmän kuin yhden seurantatarkastuksen verrattuna kolmeen vuonna 2023. Usein tarkastettavissa kohteissa seurantatarkastuksia on voitu tehdä seuraavan suunnitelmallisen tarkastuksen yhteydessä. Yksikkö on pyrkinyt tehostamaan valvontaa ja kun mm. elintarvikelain mukaisia seurantamaksuja on käytetty aktiivisesti, voi vähentynyt seurantatarkastusten määrä johtua tästä. Siinä tapauksessa on mahdollista, että aiemmin havaittu välipitämättömyys lain vaatimuksia kohtaan on vähentynyt. Seurantatarkastusten osuus on edelleen suurin kahviloissa ja ravintoloissa.

Vuoden aikana tehtiin 15 (20 vuonna 2023) päätöstä elintarvikelain mukaisista seuraamusmaksuista. Maksusta on tullut rutiinityökalu, jota käytetään erityisesti kuin toimijat laiminlyövät omavalvontaa. Seuraamusmaksu on osoittautunut tehokkaaksi sekä puutteiden korjauksessa, että suoranaisena syynä parempaan dialogiin yritysten kanssa. Ks. myös kohta 3, valvontatulojen jakauma.

Pakkotoimenpiteisiin on ryhdytty tarpeen vaatiessa. Vuonna 2024 niihin ryhdyttiin elintarvikelain mukaisesti 12 kertaa (8 vuonna 2023) 12 kohteessa. Yhdessätoista tapauksessa kyse oli määräyksistä, useimmiten toiminnan rajoittamisesta, kunnes toiminta vastasi vaatimuksia. Yksi toiminta kiellettiin kokonaan, koska toimintaa ei ollut rekisteröity ja koska toimija ei antanut mitään tietoja toiminnasta. Pakkotoimenpiteissä ajatuksena on ollut elinkeinotoiminnan mahdollisimman vähäinen rajoittaminen samalla kuitenkin turvaten kuluttajan terveys ja turvallisuus. Yhtään ilmoitusta esitutkintaviranomaiselle ei tehty terveydensuojelulain, tupakkalain tai läkelain mukaisesti. Yksi ilmoitus elintarvikerikkomuksesta tehtiin. Käräjäoikeus antoi yhden langettavan tuomion vuoden aikana asiassa, josta oli ilmoitettu esitutkintaviranomaiselle vuonna 2022. Vuoden 2024 aikana tehtiin sisäinen auditointi, jonka painopisteenä olivat pakkotoimien hallintomenettelyt. Auditoinnissa tunnistettiin koulutustarpeita, jotka huomioidaan kevätkesällä 2025.

Valvontaeläinlääkärin työajasta on 30 % varattu elintarvikevalvontaan. Eläinsuojelu on vaatinut suurimman osan valvontaeläinlääkärin työajasta, eläintautien ehkäisy pienemmän osan. Koska alueen hyväksytyt elintarvikehuoneistot ovat pieniä ja harvassa, on jako ollut sopiva, vaikka elintarvikevalvonta on ajoittain työlästä. Mikäli eläinsuojelun havaitaan vievän arvioitua enemmän, aikaa lisätään Aluehallintovirastolta laskutusta, jotta se paremmin vastaisi tehtävän viemää aikaa. Toteutunut valvontaeläinlääkäriresurssi, 0,92 htv, jäi vähän suunnitellun 1 htv:n alle. Melko hyvään resurssitoteumaan päästiin sijaisten avulla. Uupuva resurssi otettiin käytännössä elintarvikevalvonnasta. Valvontaeläinlääkärillä on aiemmin ollut apua eläinsuojeluvalvojalta, mutta tämä resurssi on lakimuutosten myötä jäänyt pois, eikä sitä ole korvattu millään. Sijaisten käyttö mahdollisti myös yhteistyön pilotoinnin Lohjan valvontayksikön kanssa. Kokeilun perusteella todettiin, että yhteinen resurssi voisi olla hyödyllinen, mutta se tulee siinä tapauksessa toteuttaa yhdellä viralla, ei kahdella, kuten nyt tehtiin. Mahdollisuudet lisäkokeiluihin pidetään avoinna mahdollisuuksien mukaan myös vuonna 2025.

Laivatarkastusten määrä pysyi aiemmalla tasolla. 31 laivatarkastusta (32 vuosina 202223) tehtiin. Tarkastukset tehdään laivojen pyynnöstä ja niiden määrä on ollut 30-40 tarkastusta vuosittain. Ulkoisella ja sisäisellä koulutuksella on varmistettu, että yksikössä on tarpeeksi monta näitä tarkastuksia osaavia viranhaltijoita tarkastusten tekemiseksi myös loma-aikoina.

1.2. NÄYTTEET

Suunniteltujen ja otettujen näytteiden määrät ilmenevät taulukosta 3.

Taulukko 3. Eteläkärjen ympäristöterveyden vuonna 2024 valvomat suunnitellut ja otetut näytteet

	Suunniteltu	Toteutettu
Elintarvikkeet	toiminnan ja tarpeen mukaan	9
Talousvedet	172	202
Uimavedet	138	128
Allasvedet	64	77

Erot suunniteltujen ja otettujen näytteiden välillä johtuvat mm luonnollisesta vaihtelusta ja seurannan tarpeesta. Myös toimijan aloitteesta lisätty näytteenotto muutamalla suurella yleisellä uimarannalla vaikuttaa. Joissakin kohteissa on toiminnassa ollut taukoja, minkä vaikuttaa tarvittaviin näytteisiin. Toisaalta taas ovat huonot näytetulokset johtaneet lisääntyneisiin näytemääriin.

Näytteenoton tuloksia seurattiin tarkastuksin ja toimenpitein tarvittaessa.

Talousveden näytteenotto perustuu talousvesiasetukseen 1352/2015 ja 401/2001. Uimarantavesien näytteenotto perustuu uimavesiasetukseen 177/2008 ja 354/2008. Uima-allasvesien laadun valvonta perustuu asetukseen 315/2002.

Suurin osa vesinäytteistä on otettu päteviksi todettujen toiminnanharjoittajien toimesta. Kaikki tiedoksi saadut tulokset on tarkastettu. Terveystarkastajat hoitavat osan pienten vesilaitosten näytteenoton, toteutuksen varmistamiseksi. Talousvesinäytteiden määrä vaihtelee jonkin verran valvontatutkimusohjelmien päivitysten vuoksi, sama koskee uimavesinäytteitä. Kohteiden määrä on lähes vakio.

Näytetulokset ovat talous- ja uimavesien osalta olleet yleensä hyviä. Yksi keittokehotus annettiin juomavedelle helmikuussa ja väliaikaista kloorausta tehtiin toisessa kunnassa vuoden aikana, muilta osin on valvottujen suurempien vesilaitosten juomavesi ollut hyvälaatuista. Suurista yleisistä uimarannoista, nk. EU-uimarannoista kaksi on luokiteltu hyväksi ja kahdeksan erinomaisiksi vuoden 2024 uimavesiluokituksen mukaan. Yhtään rantaa ei ole luokiteltu tyydyttäväksi tai huonoksi.

Kohteisiin, joiden tulokset olivat huonot, tehtiin tarkastukset melko nopeasti ongelmien kartoittamiseksi ja mahdollisten systemaattisten virheiden havaitsemiseksi. Toimenpiteisiin ryhdyttiin tarpeen mukaan. Valvonnan ja tutkimusten tuloksia käytetään yksikön riskinarvioinnissa.

Elintarvikevalvonnan näytteenotto suunnattiin ravintoloiden tartarpihvien raaka-aineisiin, 9 näytettä otettiin. Tuloksia on seurattu tarpeen mukaan. Näytteitä on myös otettu Ruokaviraston pyynnöstä mm vierasainetutkimuksia varten.

Ensisaapumisvalvonta sisältyy nykyisin kunnan muuhun valvontaan. Alueen kohteet ovat pieniä, mutta tarvitsevat valvontaa, koska näihin yrityksiin ei ole

tehty niin paljon tarkastuksia aiemmin. Koulutuksella on varmistettu, että valvojat muistavat huomioida myös tämän valvonnan tarkastuksien yhteydessä.

1.3. LAUSUNNOT SEKÄ ILMOITUSTEN JA HAKEMUSTEN KÄSITTELY

Valvontayksikkö on antanut 24 lausuntoa (40 vuonna 2023) yleisistä asioista kuten kaavoista, ympäristöluvista, vapautuksesta velvoituksesta liittyä vesihuoltolaitoksen vesijohtoon ja viemäriin ym. Sen lisäksi annetaan rutiininomaisesti lausuntoja mm. rakennusvalvonnalle saapuneiden hakemusten johdosta. Vaikuttaminen kaava- ja ympäristöasioiden alkuvaiheessa on tärkeä tapa ehkäistä tai vähentää mahdollisia terveysvaaroja asukkaille. Yleensä yksikön lausunnot on huomioitu hyvin käsittelyn aikana.

Vuonna 2024 käsiteltiin 203 hakemusta ja ilmoitusta (182 vuonna 2023). Määrä on n 10 % korkeampi kuin edellisen vuonna, mikä lähinnä viittaa toimijoiden suureen vaihtuvuuteen, koska kohteiden määrä ei merkittävästi ole muuttunut. Huomiota on kiinnitetty käsittelyn tasaisempaan jakoon, koska käsittelet tehdään pääasiallisen valvontatyön ohessa.

Kansallisen tiedonvertailun perusteella on seurattu kourallista alkutuotannon toimijoita ja ilmoitettuja elintarvikehuoneistoja. Nämä ovat nyttemmin valvonnan piirissä.

Taulukko 4: Eteläkärjen ympäristöterveydessä käsitellyt hakemukset ja ilmoitukset 2024

Käsittelytyyppi	Määrä
Elintarvikehuoneiston rekisteröinti tai hyväksyminen	169
Terveystensuojelulain 13 § mukainen rekisteröinti tai TsL:n 18 § mukainen hyväksyminen	22
Tupakkalain mukainen vähittäismyyntilupa	9
Lääkelain mukainen vähittäiskauppalupa	3

Käsittelyajat hakemuksille koskien toimintoja, jotka eivät saa aloittaa ilman lupaa olivat useimmiten lyhyet vuonna 2024. Viisi hakemusta käsiteltiin viikon sisällä ja kolmen käsittely kesti kuudesta kymmeneen työpäivää. Kolmen hakemuksen käsittely kesti jopa 15 työpäivää. Yksi hakemus vaati lausunnon pyytämistä ylemmiltä viranomaisilta, jolloin käsittelyaika oli n. kaksi kuukautta, 11 työpäivää sen jälkeen kun lausunto oli saatu. Käsittelyaika on laskettu siitä, kun kaikki tarvittavat dokumentit on saatu ja edellytykset tehdä päätös ovat olleet olemassa. Näin ollen voidaan palvelutason todeta vastanneen yrittäjien tarpeita hyvin.

1.4. RESURSSIEN KÄYTTÖ

Yleisesti ottaen voidaan todeta, että resursseja on kohdennettu valvontasuunnitelman mukaisesti sekä oikein, ottamalla riskit huomioon. Suuret, riskialttiimmat kohteet on valvottu kattavasti ja pakkotoimenpiteisiin on ryhdytty tarvittaessa. Hyvä yhteistyö toiminta-alueen kuntien sekä toimijoiden kanssa on johtanut siihen, että toimenpiteisiin on voitu ryhtyä ripeästi ja suurempia epidemioita ja epäkohtia on voitu vähentää tai välttää. Tämä on myös tukenut oikeata ja avointa viestintää kuluttajille.

Vati-tietojärjestelmä on ollut käytössä valvonnassa. Puutteita mm. valvontahenkilöstön Vati-järjestelmä palvelee asianhallintaa huonosti, minkä

vuoksi yksikön vanhaa Tervekuu-tietokantaa käytetään tähän tarkoitukseen. Tämä tarkoittaa osin tuplatyötä, jotta hallinnolle asetetut vaatimukset täyttyvät. Elintarvikelain mukaiset maksut, joita voidaan periä tietojen päivittämisestä toiminnan lakatessa vastaavat osittain tiedon oikeellisuuden ylläpitämiseen tarvittaviin resursseihin. Edelleen on olemassa riski, että tietojen välittämiseen ylempille viranomaisille ja tiedon ylläpitämiseen tarvittavia resursseja aliarvioidaan. Kokonaisuuden kannalta olisi tärkeää huomioida kunnan tasolla tarvittavat ja käytettävät resurssit osana kustannuksia, kun vaihtoehtoja harkitaan. Ylimääräinen ongelma alueelle on Vati-järjestelmän taipumus vaihtaa ruotsinkielisiä tietoja suomenkieliseksi, vaikeudet hyväksyä ruotsinkielistä tietoa ja kirjoitustapoja esim. osoitteiden osalta. Tämän kaltainen kielipesu johtaa pitkän päälle kaksikielisten palvelujen laimentumiseen ja saa kaksikielisen työn tarpeen näyttämään todellista pienemmältä.

Oiva-kohteita on seurattu, jos arviointi on ollut huonompi. Alueelle on ollut tyypillistä, että kohteilla usein on monta peräkkäistä C- ja D-arvosanaa, mikä on esim. voinut johtua vähemmistä saatavilla olevista tiedoista tai yrityskulttuurista. Päätäväisen valvontatyön myötä huonompien arvosanojen toistuminen on vähentynyt ja toimijat ovat reagoineet arviointeihinsa paremmin. Samalla on mahdollisesti tapahtunut niiden kohteiden vähentymistä, jotka tarvitsevat useita käyntejä puutteiden korjaamiseksi (ks 1.1. yllä).

On luonnollista, että asiakkailta pitää olla mahdollisuus valittaa annetuista viranomaispäätöksistä. Valitettavasti johtavat hallinto-oikeuden pitkät käsittelyajat siihen, että mahdollisuutta käytetään myös asioiden viivästyttämiseen. Pitkät käsittelyajat vaarantavat kuluttajan terveyttä ja ne pitävät myös asioita limbossa aivan liian pitkään. Puolivalmiit asiat vaativat lisää seurantaa ja huomattavaa resurssien käyttöä lausuntoihin ja jatkokäsittelyihin. Eläinsuojelussa valitukset on viime vuosina käsitelty alle vuodessa, kun taas muihin asioihin on mennyt yli vuosi. Tämä on huomattava ero esim. Ruotsiin, jossa hallinto-oikeuksien käsittelyajat ovat yleensä alle 6 kk. Tämän kaltainen käsittelyaika pienentäisi pullonkauloja valvonnassa myös sitä tehostaen, samalla kun osapuolien ja kuluttajien oikeussuoja paranisi.

Työajan jakautuminen vuoden 2024 aikana esitellään alla.

1.4.1 YHTEISTYÖ

Yksikön edustaja on pyynnöstä pitänyt esityksiä koulujen hygieniapätevyyskoulutuksen yhteydessä. Käytäntö, jossa tarvittaessa osallistutaan pääasiassa paikallisten toimijoiden järjestämiin tilaisuuksiin, toimii tavallisesti hyvin ja mahdollistaa tietojen antamista järkevällä resurssien käytöllä.

Yksikkö osallistuu kaikkien kunnallisten ja yhden valtion toimijan sisäilmaryhmiin ja vuodesta 2020 edustus on myös kuntien ehkäisevän päihdetyön työryhmissä. Kaikkien yhteistyökuntien työryhmät ovat nyt järjestäytyneet ja aloittaneet työnsä. Nimetyt henkilöt yksikössä toimivat myös kontaktihenkilöinä yhteistyökuntien nuorisoeleimiin.

Alueen epidemiaselvitystyöryhmä ei kokoontunut vuoden aikana, mutta jäsenet ovat pitäneet tarvittaessa aktiivisesti yhteyttä ja ohjeita on päivitetty. Vuoden 2024 aikana ei tutkittu yhtään epäiltyä vesi- tai elintarvikevälikkeistä epidemiaa. Yksikkö on myös osallistunut lakisääteiseen valmiusyhteistyöhön kuntien ja hyvinvointialueen kanssa. Osallistuminen valmiusharjoituksiin on perustunut yksikön omiin tarpeisiin ja kuntien toiveisiin. Ympäristöterveys voisi sisältyä selkeämmin osan yhteistyökunnista valmiustyöhön, mistä on myös keskusteltu seurantakokouksissa.

Vati-järjestelmän kautta siirrettävien tietojen lisäksi on valtiollisille viranomaisille välitetty tietoja erilaisissa asioissa. Usein kyseessä ovat olleet kansalliset teemat kuten valmius tai rikosten ehkäisy.

Yksikkö on osallistunut yhteistyössä Uudenmaan kuntien valvontayksiköiden kanssa suunniteltuihin yhteisiin kokouksiin. Eteläkärjen ympäristöterveys toimi

emäntänä elintarvikevalvonnan päivälle, muihin kokouksiin on osallistuttu mahdollisuuksien mukaan. Myös valvontasuunnitelman painopisteiden päivityksistä ja suunnitelman rakenteista on keskusteltu yksiköiden välillä. Yhteistyö on ollut antoisaa ja tuonut ilmi eri alueiden erityispiirteitä, samalla aluehallintovirasto on pidetty ajan tasalla keskusteluista.

Kun kohteissa todetaan suurempia puutteita, esiintyy ongelmia usein myös muilla aloilla. Yhteistyö paikallisten ja alueellisten viranomaisten kanssa on tehostanut valvontaa ja antanut yrityksille yhtäläiset lähtökohdat toimimiselle. Parantunut yhteistyö muiden kunnallisten yksiköiden kanssa on antanut selkeämpiä palveluita esim. aloittaville yrityksille. Käytäntöjen parantamista jatketaan myös vuonna 2025.

Jotta yksiköltä edellytettävää neuvontaa voitaisiin tehdä tehokkaasti, tehtiin selvitys yrittäjien edellytyksistä, tarpeista ja toivomista neuvontatavoista. Tuloksia käytetään yrittäjien neuvonnan kehittämiseen.

1.5. VALVONNAN VAIKUTTAVUUS

Valvonnan vaikuttavuutta ei ole kovin helppoa arvioida. Resurssivähyys vähentää vaikuttavuutta, mutta samanaikaisesti riskiarvioinnin perusteella tehtävä priorisointi johtaa siihen, että suurimmat ja riskialttiimmat kohteet valvotaan suhteellisen hyvin.

Valvonnalle tunnusomaista on, että valvontaa eniten tarvitsevat eivät hae sitä. Yksikössä on hyvää paikallistuntemusta, mikä tehostaa valvontaa. Hyvä kontakti toimijoihin edesauttaa syntyvien poikkeamien johdosta tarvittaviin toimenpiteisiin ryhtymistä tehokkaasti. Milloin vakituiset valvontatoimenpiteet eivät ole riittäneet, yksiköllä on ollut hyvä valmius ryhtyä pakkotoimenpiteisiin.

Valvonnan yhdenvertaisuutta on aiemmin kritisoitu, koska se ei ole toteutunut kansallisten ratkaisujen vuoksi. Valtion toiminta on johtanut siihen, että alueen yrittäjät eivät ole saaneet samaa tietoa ruotsiksi ja suomeksi. Tilanne on parantunut, mutta edelleen joudutaan pyytämään ja muistuttamaan tarpeesta ja oikeudesta käyttää toista kotimaista kieltä. Alueen erityispiirteiden vuoksi sekä huomioiden suuri tiedon ja valistuksen tarve on tärkeää, että materiaalia tuotetaan kattavasti myös keskeisten viranomaisten toimesta, jotta paikalliset projektit voivat keskittyä täydentävään materiaaliin, joka huomioi alueen erityistarpeet ja -piirteet.

Yksikkö on huolehtinut Oiva-arviointien pitämisestä samalla skaalalla tarkastajien välillä. Viikkotapaamisia pidetään ajankohtaisten asioiden ja kysymysten keskustelemiseksi, jotta ne voidaan ratkaista mahdollisimman nopeasti. Myös monitoroinnit (vertaisarvioinnit) ovat auttaneet pitämään arvioinnit mahdollisimman samanlaisina. Pakkotoimien käyttö on jakautunut melko tasaisesti tarkastajien välillä.

Eteläkärjen ympäristöterveys osallistuu kaikkien alueensa kuntien ja yhden valtion toimijan sisäilmatyöhön. Yhteinen moniasiantuntijallinen työ johtaa asioiden tehokkaampaan hoitoon ja parantaa tiedon kulkua sekä tiedotusta. Tiedotuksen tarve näyttää kasvavan, kun esim. sosiaalisen median kautta leviää enenevässä määrin virheellistä tietoa laajallekin. Ehkäisevän päihdetyön työryhmien työskentelyyn osallistuminen johtaa ruohonjuuritason tiedonvaihtoon kuntien tulevien tehtävien ytimessä terveydenhoitoudistuksen jälkeen.

Virve-laitteiden käytön säännöllinen harjoittelu on ylläpitänyt käytännön valmiutta myös vuonna 2024. Myös Hangon vesi liikelaitos osallistuu harjoituksiin, mikä omalta osaltaan parantaa valmiutta. Pyyntöjen mukaisesti yksikkö on myös järjestänyt opastusta ja harjoituksia kunnille Virven käytössä.

Muutamia valituksia yksikön päätöksistä on tullut käsitellyksi vuoden aikana. Yksikössä tehdyt päätökset ovat pitäneet hallinto-oikeudessa. Yksi aiempi ilmoitus elintarvikerikkomuksesta johti langettavaan tuomioon terveysrikoksesta. Kokonaisuutena tämä viittaa tehtävän työn laadun olevan hyvä.

Hellejaksot olivat terveydensuojelun painopisteenä vuoden aikana. Kuten myös hulevesien osalta aiemmin, tullaan esille tulleita tekijöitä käyttämään rutiinivalvonnassa.

Yhteenvetona voidaan todeta, että toteutettu valvonta on tehokasta. Jatkuva koulutus ja yhteistyö muiden viranomaisten kanssa johtavat asiantuntevaan ja kehityshalukkaaseen henkilökuntaan. Yksikkö pyrkii siihen, että vuoropuhelu kohteiden kanssa olisi hyvää, mutta ei myöskään pelkää ryhtymisestä pakkotoimenpiteisiin, mikäli se on tarpeen kuluttajien terveyttä tai taloutta ajatellen. Valmius tavanomaisiin erityistilanteisiin on hyvällä rutiinitasolla. Valmiutta parannetaan yleisellä tasolla ja yllättävät tapaukset on voitu hoitaa rutiinilla ja ilman että ongelmat ovat levinneet tai toistuneet.

Ympäristöterveys on myös osansa kunnallisten strategioiden toteuttamisessa. Seuraavat tavoitteet on tunnistettu yhteistyökuntien strategioista osaksi ympäristöterveyden tavoitteita.

Hanko: Kaksikieliset ja asiantuntevat, sekä siten hyvin toimivat palvelut. Valvonnan kautta edistetään tasavertaisia edellytyksiä yritystoiminnalle. Samalla suojellaan asukkaiden terveyttä sekä turvallista arkea.

Inkoo: Yhdenvertaiset, kaksikieliset palvelut, jotka tukevat sujuvaa yritystoimintaa. Asukkaiden hyvinvoinnin suojelu ja myönteinen kehitys valvonnan kautta.

Raasepori: Kaksikieliset, toimivat palvelut jotka tukevat yrittäjien ja asukkaiden sujuvaa arkea

Ympäristöterveyden viranomaispalvelut toteuttavat siis paitsi lakisääteisiä tehtäviä kansallisten tavoitteiden mukaisesti, myös kuntien tavoitteita ja painopisteitä.

2. LAATUJÄRJESTELMÄ

Laatujärjestelmää on ylläpidetty ja päivitetty aktiivisesti vuonna 2024 yhdessä valmiusjärjestelmän kanssa. Molemmat järjestelmät nivoutuvat toisiinsa ja kattavat valvonnan ja valmiuden keskeiset osiot. Valmiutta silmälläpitäen luodut työtavat ovat olleet hyödyksi ja luoneet perustan myös vuoden 2024 ratkaisuille. Toiminnan laatua on seurattu järjestelmän puitteissa. Tarkastajien monitorointia on tehty kollegiaalisina arviointeina (peer evaluation) suunnitelman mukaisesti. Yksi sisäinen auditointi tehtiin vuoden aikana painottaen pakkotoimien hallintomenettelyjä. Seurantojen ja auditointien tuloksia käytetään toiminnan laadun parantamiseen ja jatkuvaan parantamiseen.

Kaiken kaikkiaan todetaan, että laatu järjestelmä on käytössä, sitä käytetään ja kehitetään yksikön sisällä ja se vastaa niin ollen asetettuja odotuksia.

3. VALVONTATULOJEN JAKAUMA

Valvonnan tulot olivat 340 601 € (320 547 € vuonna 2023), josta 154 303 € (155 730 € vuonna 2023) perusmaksuja ja 186 298 € (164 817 € vuonna 2023) valvonnan suoritteista. Tulot ja niiden jakauma vastaavat suurelta osin edellisen vuoden vastaavia lukuja. Tulot perus- ja vuosimaksuista ovat kuitenkin vähentyneet jonkin verran. Huomioiden inflaatiotilanteen ja että lakimääräisissä perus- ja vuosimaksuissa ei ole indeksitarkistusta, vähenee perusmaksujen merkitys ajan kuluessa.

Valvonnan menot olivat n. 530 000 € (ilman valtion tehtävien menoja ja eläinlääkinnän hallintoa). Tulot vastasivat siis 64 % valvonnan menoista, mikä on samalla tasolla kuin aiempina vuosina (63 % vuonna 2023, 65 % vuonna 2022). Tulotasoa on kuitenkin pidettävä hyvänä ja korkean inflaation suuret vaikutukset on voitu välttää. Lainsäädännön muutosten edellyttämä neuvontaa toteutetaan asteittain, jolloin tulojen kattavuus pienenee. Tupakan vähittäismyyntiluvat eivät ole vähentyneet odotetulla tahdilla, mutta laskee kuitenkin ja tulee jatkossa pienentämään tuloja. Mikäli lakimääräisiä maksuja ei korjata inflaatiota silmällä pitäen pienenee myös niiden merkitys jatkuvasti.

Taulukko 5: Valvonnan tulonjako vuonna 2024

Valvonnan osa-alue	Suunnitelmallisen valvonnan tulot (€)	Tulot ilmoituksista ja hakemuksista (€)	Vuosimaksut (€)	Muut tulot (€)
Elintarvikkeet	102 939	15 879	70 286	234 (lausunnot, todistukset)
Terveysturvajelu	54 867	3082	23 100	1 235 (näytteet)
Tupakka		871	59 753	
Nikotiinivalmisteet		469	1 752	
Muut tulot				Laivat 6 067

Luvut eivät käytännössä ole täysin verrannollisia kirjanpitoon, koska ne on kerätty raportointiohjelmalla. Myös poistot pienentävät tilinpäätöksen tuloja.

Yksikölle tilitettävien maksujen lisäksi tehtiin myös 15 (20 vuonna 2023) päätöstä elintarvikelain mukaisista seuraamusmaksuista. Nämä maksut menevät valtiolle. Seuraamusmaksu on uusi työkalu valvonnassa, se on ollut käytössä vuodesta 2022. Maksu on osoittanut tehostavansa valvontaa. Yksittäisten seuraamusmaksujen suuruus vaihteli 300 -1400 € välillä, kokonaissumman noustessa 7 700 € (8100 € vuonna 2023). Ks myös 1.1. Valvonta.

4. ELÄINSUOJELU JA ELÄINTAUTIEN EHKÄISY

Valvontaeläinlääkäri on työskennellyt kokonaisessa virassa, jossa n 30 % työajasta on varattu elintarvikevalvontaan ja 70 % valvontaeläinlääkäritehtäviin.

Käytännössä toteuma on 0,92 htv, josta valvontaeläinlääkäritehtävät toteutuivat suunnitellusti ja muun valvonnan osa pienempänä, 0,2 htv. Tämä ei vaikuttanut valvontaan merkittäväällä tavalla, alueen hyväksytyjen elintarvikehuoneistojen ollessa pieniä ja toimintojen oltua odotettua pienempiä. Alue on eläintautien riskialuetta, mm. maantieteellisen sijaintinsa ja satamien vuoksi. (Ks myös kohta 1.1.). Onnistuneen valvonnan kannalta on hyvin tärkeää, että hallinto-oikeuksien käsittelyyn päätyvät asiat myös voidaan ratkaista sujuvasti.

Valvontaeläinlääkäri ja hänen sijaisensa on tehnyt 47 (65 vuonna 2023) tarkastuspöytäkirjaa, päätöstä ja lausuntoa. Tarvittaessa näytteitä on otettu eläintautien seuraamiseksi.

Aluehallintoviraston viranhaltijat ovat olleet työn tukena. Työnjakoa on selkeytetty rakentavalla tavalla aluehallintoviraston kanssa vuoden aikana, mikä on sujuvoittanut prosesseja. Suuremmissa ja monimutkaisemmissa tapauksissa on tarvittu myös muiden viranomaisten tukea. On selvää, että vakiintunutta yhteistyötä muiden viranomaisten kanssa tarvitaan tapausten monimutkaistuesssa. Eläinsuojeluvalvojan jäätyä pois lakimuutosten vuoksi ei korvaavaa resurssia ole. Poliisia käytetään virka-apuna kun sitä pidetään tarpeellisena ja kaksi terveystarkastajaa on nimetty auttamaan työläissä tapauksissa, mutta he tekevät tämän työ muiden tehtäviensä ohessa.

Olisi tärkeää parantaa valtiollisten viranomaisten kielitaitoja toisen kotimaisen suhteen, paikallisten toimintojen vähentyessä.

Poliisin ja ympäristöterveyden välistä yhteistyökokousta ei järjestetty 2024, mutta yhteistyöstä on keskusteltu poliisilaitoksen johdon ja Hangon kaupungin johdon välisessä kokouksessa. Paikallisia kokouksia ainakin kerran vuodessa aiotaan jatkaa myös vuonna 2025.

Paikallisten eläintautiepäilyjen yhteydessä on havaittu tarvetta paikalliselle tiedottamiselle. Kansallisilla viranomaisilla ei ole tapana tiedottaa yleisölle eläintautiepäilyistä. Läänin reunamaiden pienillä paikkakunnilla tämän tapaiset asiat kuitenkin huomataan nopeasti ja yksikkö onkin päätenyt tiedottamaan omasta työstään suurempien väärinymmärrysten ja huhujen välttämiseksi. Aluehallintovirasto voisi sopeuttaa tiedottamissuunnitelmiaan huomioimaan paikalliset olosuhteet kun kyseessä on niinkin heterogeeninen alue kuin Uusimaa.

5. ELÄINLÄÄKINTÄ

Eläinlääkintähuolto toteutetaan osittain ostopalveluilla, osittain omien viranhaltijoiden voimin. Palveluiden tuottamisen lähtökohta on, että ne eivät kilpaile yksityisten toimijoiden kanssa, vaan täydentävät sitä. Kunnat ovat halunneet palveluita tuotettavan minimitasolla. Päivystyspalveluita ostetaan 24 h/päivä tuotantoeläimille ja muille eläimille virka-ajan ulkopuolella. Oma praktikko vastaa tuotantoeläinten kiireettömästä hoidosta. Praktikkoeläinlääkäri myös sijaistaa valvontaeläinlääkäriä akuuteissa tapauksissa.

Taulukko 6: Eläinlääkinnän potilaiden jakauma kunnallisissa palveluissa vuonna 2023

	Tuotantoeläimet	Muut eläimet
Praktikkoeläinlääkäri/ei kiireelliset tuotantoeläimet	250	
Päivystyspalvelut/kiireelliset	212	1438

Potilaiden määrä vastasi palveluntuottajan odotuksia. Hoitoa on voitu järjestää lisääntyneestä asiakasmäärästä huolimatta, mikä olisi voinut olla vaikeata aiemmalle omalle organisaatiolle, vaikka osa asiakkaista epäilemättä onkin kesävieraita. Praktikkoeläinlääkärin potilasmäärät osoittavat, että täydentäviä kiireettömiä palveluita tarvitaan, vaikka asiakasmäärä on pieni. Yksityinen sektori on hoitanut muun eläinlääkintähuollon.

Kuten jo aiempina vuosina on todettu, on eläinlääkinnän organisaatiomuutos huomattavasti vähentänyt yksikön hallinnollista työtaakkaa ja suurin osa työstä on voitu tehdä normaalin työajan puitteissa. Työaikaa on myös vapautunut valvontaan ja muutos on niin ollen johtanut resurssien tehokkaampaan käyttöön. Tuotetut palvelut ovat toimineet sujuvasti ja asiakkaat vaikuttavat yleisesti ottaen tyytyväisiltä nykyiseen järjestelmään. Yksityisen sektorin palveluiden ollessa kattavia alueella ja palveluita ollessa tarjolla sekä tuotanto- että muille eläimille kunnalliset tarjonnan lisäksi, näyttävät kunnalliset ja yksityiset palvelut täydentävän toisiaan lainsäädännön edellyttämällä tavalla. Aiempaan verrattuna päivystystä hoitaa useampi ja opintonsa loppuun saattaneet eläinlääkärit. Järjestelmä on toimintavarmempi ja niin ollen potilasturvallisempi kuin mitä kunta itse pystyi tuottamaan käytössä olevilla resursseilla.

Potilasmäärä vaihtelee huomattavasti eri vuodenaikoina, tarve on suurin kesäkuukausina. Tarkasti ottaen on kunnalla ainoastaan velvollisuus järjestää palveluita omille asukkailleen, mutta turismi- ja kesämökkielinkeinoja voisi vahingoittaa ulkopaikkakuntalaisten asiakkaiden kova karsiminen. Nyt päivystävien eläinlääkärien määrän johdosta (6) suurien asiakasmäärien hoitaminen mahdollistuu ilman, että yksittäiset henkilöt rasittuvat liikaa. Kunnan olisi hyvin vaikea sovittaa toiminta tarpeeseen eri vuodenaikoina ja samalla ylläpitäen tarkoituksenmukaista toimintaa yksittäisille viranhaltijoille elinkeinonharjoittajina. Saadun palautteen määrä on laskenut oman organisaation jälkeen ja saatu palaute antaa kuvan toimivista palveluista, joihin suurin osa on tyytyväisiä.

7 JOHTOPÄÄTÖKSET JA TOIMENPITEET

Yhteenvedona todettakoon, että valvonta toteutui hyvin valvontatarpeen huomioiden. Eläinlääkintä on toiminut suunnitellusti.

Tarkoituksenmukainen ja käytännössä toimiva resurssien käyttö eläinsuojeluvalvontaan ja eläintautien ehkäisyyn tulee ottaa työn alla vuonna 2025, jotta työ voidaan tehdä tehokkaasti ja turvallisesti syömättä muita resursseja. Mahdollisia ratkaisuja voisi olla esim. yhteistyö, mutta myös muita mahdollisuuksia on.

Yhteistyötä on voitu edelleen kehittää usealla taholla ja työ jatkuu 2025

Asenteiden kentällä muuttuessa paikoin yhä välinpitämättömämmäksi lainsäädäntöä kohtaa ja kommunikation käydessä vaativammaksi on tärkeää että valvonnan henkilökunta saa tarpeeksi tukea ja harjoitusta mahdollisia tilanteita silmällä pitäen. Silloin on myös tärkeää, että selkeä tuki ylemmiltä viranomaisilta jatkuu.

Olisi valvonnan tehokkuuden ja kohteiden oikeussuojan kannalta tärkeää, että tuomioistuinten käsittelyajat olisivat lyhyempiä. Nyt syntyy turhia, pitkiä odotusaikoja ja käytännössä voi olla tarpeen ryhtyä lisätoimiin kuluttajan

terveyden suojaamiseksi, vaikka aiempi käsittely on vielä meneillään. Tämä voi vaikuttaa ristiriitaiselta kohteen ja tarkkailijoiden näkökulmasta.

Ehdotus (Kuula)	Eteläkärjen ympäristöterveyslautakunta kirjaa yllä olevan tiedoksi ja lähettää asian tiedoksi Etelä-Suomen Aluehallintovirastolle.
Päätös	Ehdotus hyväksyttiin
Lisätiedot	Terveysvalvonnan johtaja Katianna Kuula, 040 1359 222